

KONFEDERACJA BARSKA (1768-1772)

Po wojnie północnej, słaba militarnie i rozdarta wewnątrz Rzeczpospolita znalazła się pod protektorem-dożorem carskiej Rosji, która umacniała swój status europejskiego mocarstwa. W Rzeczypospolitej Obojga Narodów zapanowała stagnacja i polityczny nieład, który w połączeniu z niekorzystnym układem sił w Środkowowschodniej Europie, skazywał ją na przedmiotowe traktowanie zarówno w polityce międzynarodowej, jak i w jej wewnętrznych sprawach. Ingerencja rosyjska, całkowicie podporządkowany carowi król Stanisław August Poniatowski wywoływał sprzeciw i bunt wśród świadomej części społeczeństwa.

29 lutego 1763 roku w Barze na Podolu zawiązała się konfederacja, skierowana przeciwko ingerencji rosyjskiej i królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu. Walki zaczęły się na Podolu, następnie objęły tereny Litwy, Małopolski i częściowo Wielkopolski.

Konfederacja Barska po raz pierwszy wyszła poza „naród szlachecki”, odwołując się do innych warstw społeczeństwa, a zamiast hasła obrony „złotej wolności” głosiła hasło uwolnienia Ojczyzny od dominacji rosyjskiej. Zapoczątkowała przebudzenie Polski po epoce saskiej i ożywienie ducha narodowego. Konsekwencją tego było przekształcanie się zastarzałych stereotypów w przekonania, z których korzystały późniejsze pokolenia uczestników powstań narodowych, poczynając od kościuszkowskiego. Konfederaci barscy byli pierwszymi uczestnikami wojny z Rosją, których zsyłano na Sybir, a sam zryw przez wielu historyków uznawany jest za pierwsze polskie powstanie narodowe.

Krzyż konfederacji barskiej. Fot. Maciej Szczepańczyk

Rok 2018 został ustanowiony przez Sejm RP Rokiem Konfederacji Barskiej

Ale ty Polsko, po czasie niewiele W smutnym się musisz zagrzebać popiele. Chytrzy sąsiedzi ciebie twoi zdradzą. I z jednym wielkim mocarzem powadzą. Stąd strasznych wojen postaną turnieje. Miecz krwie niewinnej obficie wyleje. (...) Dni prawie wszystkich płaczliwe się staną. Lecz się Najwyższy twej krzywdy uzali. Na nichże samych tę ruinę zwali. Więc czyń wielkiemu dzięki Bogu wcześniej. Bo on im przytrze wyniosłego rogu. A ty jak Feniks z popiołów powstaniesz. Cnej Europy ozdobą się staniesz.

ksiądz Marek Jandołowicz, Wieszczba dla Polski

Biskup kamieniecki Adam Stanisław Krasiński stanął na czele Rady Generalnej Stanów Skonfederowanych Konfederacji Barskiej rządu powstańczego. W późniejszych latach brał udział w przeprowadzeniu przewrotu parlamentarnego, który doprowadził do podpisania konstytucji 3 maja 1791. Ostro przeciwstawił się konfederacji targowickiej w 1792 r., co doprowadziło do skasowania jego diecezji. W 1794 r. zbierał fundusze dla poparcia insurekcji kościuszkowskiej. Był człowiekiem o szerokich horyzontach, uważał, że sprawą nadrzędną jest niepodległość Rzeczypospolitej.

Józef Pułaski - twórca i marszałek związkowy konfederacji barskiej. Spieniężył większość swych dóbr dla zaciągu wojska. Rozpoczął wówczas akcję dyplomatyczną, wysyłając korespondencję do dworów europejskich. Pokłócony z przywódcami konfederacji, został odsunięty od funkcji wojskowych. Oskarżony o nieposłuszeństwo i zdradę, został pozbawiony władzy i wtrącony do więzienia, gdzie zmarł.

Kazimierz Pułaski - 29 lutego 1768 roku podpisał akt założenia konfederacji barskiej, był jej czołowym dowódcą. Wstawił się przede wszystkim brawurą obroną Jasnej Góry. Na rozkaz Generalności podjął się zorganizowania porwania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Po tym nieudanym wyczynie, po upadku konfederacji w 1772 roku, został zaocznie skazany na śmierć. Wyemigrował do powstających właśnie Stanów Zjednoczonych Ameryki, gdyż władze żadnego kraju europejskiego nie chciały go przyjąć. W USA walczył w szeregach armii Jerzego Waszyngtona w wojnie o niepodległość. Jest bohaterem narodowym USA.

Marek Jandołowicz wraz z Józefem Pułaskim przygotowywał Konfederację barską, stając się jej przywódcą duchowym. Założył w Barze Zakon Rycerski Kawalerów Krzyża Świętego, którego głównym celem była obrona wiary katolickiej. 19 czerwca 1768 z krzyżem w ręku wystąpił przeciwko natarciu rosyjskiemu na Bar.

Po upadku konfederacji Rosja zrezygnowała z planów podporządkowania sobie całej Rzeczypospolitej i przyjęła koncepcję rozbioru. W dniu 5 sierpnia 1772 r. podpisano w Petersburgu konwencję rozbiorową. Prusy zagarnęły Warmię i obszar nadnotecki, Austria część województw krakowskiego i sandomierskiego oraz województwo ruskie, Rosja ziemie na wschód od Dźwiny i Dniepru. Polska z 732 tys. km² swego obszaru straciła 210 tys. km², a z 11,4 miliona ludności - 4,5 miliona.

Fragment obrazu M. Bacciarellego, Portret Stanisława A. Poniatowskiego (1732-1798) w stroju koronacyjnym, olej, 1764, Zamek Królewski w Warszawie

